

Сіроух І.В.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.985/54

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВА

Розглянуто деякі аспекти розслідування створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами. Акцентовано на ролі та місці способів вчинення у розкритті досліджуваного кримінального правопорушення.

Ключові слова: розслідування, звідництво, організаційно-тактичне забезпечення, слідча (розшукова) дія, спосіб.

Постановка проблеми. Під час розслідування кримінальних правопорушень важливе місце посідає дослідження способів їх вчинення, адже зазначений елемент механізму злочину в структурі будь-якої криміналістичної характеристики має вагомий роль. Не є винятком і розслідування вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва, тому що багатоманітність способів вчинення зазначеного кримінального правопорушення дає можливість виокремити певні кореляційні зв'язки між ними та іншими елементами криміналістичної характеристики: особою злочинця, слідовою картиною, обстановкою вчинення тощо.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Означена проблематика висвітлювалась в роботах В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавля, В. П. Захарова, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, М. В. Салтевського, К. О. Чаплинського, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура, М. П. Яблокова та ін. Проблеми попередження й розслідування кримінальних правопорушень проти моральності досліджували у своїх роботах такі вчені, як М. С. Дмитрієв, О. О. Дудоров, Д. Є. Кирюха, С. Г. Кулик, В. Ю. Мосяженко, К. Ю. Назаренко. Проте в їх дослідженнях не було приділено достатньої уваги способам вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва. Наша робота має на меті їх визначити через призму дослідження різних думок науковців та емпіричного матеріалу.

Метою даної статті є дослідження способів вчинення організованими групами створення або утримання місць розпусти і звідництва.

Виклад основного матеріалу. За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 311 випадках було складено

обвинувальні акти, у 2014 р. – 509, за якими обвинувальний акт було складено лише у 321 кримінальному провадженні, у 2015 р. – 476, у той час як обвинувальний акт було складено лише у 355 провадженнях, а за перше півріччя 2016 р. – 186, з яких лише у 92 випадках особам повідомлено про підозру, що складає майже 50 % проваджень.

Спосіб учинення злочину, як зазначав Г.Г. Зуйков, є системою дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [6, с. 12]. А вже М.В. Салтевський сформулював спосіб вчинення злочину як «...явище об'єктивної дійсності, його правове і наукове поняття є предметом досліджень ряду правових наук. У науці кримінального права склалося уявлення про спосіб вчинення злочину як про неодмінну частину кожного злочину» [15, с. 424]. У свою чергу, В. А. Овечкін дану категорію визначає як сукупність способів з його підготовки, вчинення і приховування, зумовлених чинниками зовнішнього середовища і властивостями особи [12, с. 9].

Загалом, спосіб учинення злочину має велике значення, оскільки, на думку Ю.В. Гавриліна, способу вчинення злочину притаманні індивідуальна визначеність, відносна стійкість та відображення в навколишньому середовищі у вигляді слідів. Це дозволяє ідентифікувати злочинця за ознаками способу вчинення злочину [4, с. 28]. Адже способи як окремі прояви, як зазначає С.М. Зав'ялов, зараз значно видозмінюються не тільки у зв'язку з появою нових видів злочинів, але й у рамках традиційних діянь внаслідок значної зміни можливостей та умов злочинної діяльності [5, с. 151-152].

Для розслідування кримінальних правопорушень найбільше значення мають повноструктурні способи. Адже, як справедливо зазначає М.В. Салтевський, встановлення структурних способів, що мали місце у розслідуваному злочині, дозволяє слідчому найбільш повно виявляти його сліди, прогнозувати взаємозв'язок між ними, що нерідко веде до розкриття злочину [15, с. 425]. Тому у теорії криміналістики прийнято розрізняти дії з підготовки, вчинення і приховування злочину.

Так, О.Н. Колесніченко запропонував розрізняти в методиці розслідування спосіб підготовки до вчинення злочину, спосіб самого вчинення злочину і спосіб його приховування. Адже, на його думку, зазначені дії можуть бути скоєні в різний час, різними особами й мати різне кримінально-правове значення [7, с. 9-11].

У свою чергу, ще раніше В.П. Колмаков, досліджуючи проблеми розкриття злочинів проти життя, розрізняв спосіб вчинення злочину і спосіб його приховування, де останнє він розглядав як дії злочинця, спрямовані на маскування факту злочину і ліквідацію його [8, с. 193-201]. А вже О.Л. Мусієнко зазначає, що структуру способу злочину утворюють дії з підготовки, вчинення й приховування злочину, що становлять взаємозалежний комплекс дій [10, с. 151]. Отже, саме виходячи із зазначених позицій і будемо розглядати

способи підготовки, вчинення та приховування злочинними угрупованнями створення й утримання місць розпусти та звідництво.

У більшості випадків правопорушниками застосовувалися заходи щодо підготовки до кримінально караного діяння. Дослідження матеріалів кримінальних проваджень дало змогу дійти висновку, що серед них мало місце:

- планування злочину – 94 %;
- пошук приміщення чи іншого місця для розпусти – 62 %;
- добір осіб, які згодні за винагороду надавати інтимні послуги – 98 %;
- добір співучасників злочину – 69 %;
- облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти – 54 %;
- пошук клієнтів – 37 %;
- розподіл ролей між співучасниками – 64 %.

Зазначені способи підготовки до вчинення злочинів, пов'язаних зі створенням та утриманням місць розпусти та звідництвом, можуть бути наявні як окремо, так і в сукупності в певному кримінальному правопорушенні.

Так, в серпні 2013 року гр. Ю., переслідуючи мотиви незаконного збагачення, створила організовану злочинну групу, тобто стійке об'єднання групи осіб для спільного заняття злочинною діяльністю, а саме вчинення кримінального правопорушення, корисливого спрямування – створення та утримання місць розпусти, а також звідництво для розпусти. У процесі організації угруповання були нею було вчинено такі заходи:

- розробка плану кримінального правопорушення;
- підбір учасників групи;
- з урахуванням їх попереднього протиправного досвіду розподіл між ними ролей;
- досягнення з членом групи домовленості про систематичне надання останньою своєї квартири в м. Кременчук повіям, які працювали на членів групи, для надання інтимних послуг;
- домовленість з гр. Ж., що остання буде здійснювати супроводження повій до клієнтів, отримання коштів, відповідатиме на дзвінки клієнтів в разі її відсутності, вчинятиме інші дії в інтересах членів групи;
- з метою підшукання повій неодноразове надання до «Приватної газети» оголошень із завуальованим змістом про надання високооплачуваної роботи молодим дівчатам, із зазначенням номера свого мобільного телефону;
- з метою підшукання клієнтів для повій систематичне надання до «Приватної газети» оголошень із завуальованим змістом «Домработница 20 лет с высокой оплатой», із зазначенням номера свого мобільного телефону;
- прийом телефонних дзвінків від чоловіків, що бажали отримати оплатні інтимні послуги; домовленість з ними про надання таких послуг та їх оплату;
- надання вказівок повіям про місця зустрічі з клієнтами, отримання своєї частини грошових коштів [16].

Загалом, як зазначає К.О. Чаплинський, конспірація злочинної діяльнос-

ті та легальне прикриття членів злочинних організацій завдає значних труднощів в їх викритті. При розслідуванні злочинів повна структура злочинної організації не виявляється, окремі її блоки залишаються поза зором слідчих органів, тому процес розкриття та розслідування злочинів ускладнюється й потребує проведення глибоких законспірованих розвідувальних заходів. Під час досудового слідства члени злочинної організації часто відмовляються давати показання або дають їх лише у тих межах, що доведені матеріалами кримінальної справи. Але необхідно зазначити, що, незважаючи на вказані труднощі, розслідування групових злочинів не є безперспективним. У будь-якій злочинній організації ведеться боротьба за лідерську владу, за підвищення частки злочинних прибутків, за становище у складі групі, що може бути успішно використано в процесі викриття їх злочинної діяльності. Виявити конфлікти і протиріччя та вміло застосувати їх під час досудового слідства – основне завдання слідчого [17, с. 50].

Згідно з КК України об'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення полягає у:

- створенні місць розпусти;
- їх утриманні;
- звідництві для розпусти.

Створення та утримання місць розпусти у теорії кримінального права, як доречно наголошує А.А. Небитов, визначено таким чином, що відсутні чіткі критерії відмежування одного діяння від іншого. Тому створення місця – це будь-які дії, що призвели до його виникнення. Водночас утримання місця є більш небезпечним, оскільки пов'язане з тривалим його функціонуванням. Відтак, утримання місця пропонуємо визначити як забезпечення можливості одній чи декільком особам відвідати його два і більше разів. Тобто, з моменту другого використання одного й того самого місця відвідувачами протиправні дії слід кваліфікувати як утримання місць розпусти [11, с. 96-97].

Способи вчинення злочинів організованими групами різноманітні. Структура їх злочинної діяльності складається з декількох елементів: базовий – головний напрям досягнення злочинних цілей; допоміжний – ті злочини, що пов'язані з підготовкою до базової діяльності (наприклад, забезпечення групи зброєю при контрабанді); побічний – злочини, що доповнюють базову діяльність (наприклад, носіння і зберігання зброї при розбійних нападах); нетипові – злочини, які не передбачені основним задумом групи і скоюються членами організованої групи під впливом яких-небудь конкретних обставин (хуліганство, зґвалтування та ін.) [13, с. 168].

Доречною є позиція науковців, які зазначають, що створення місць розпусти виникає через вчинення таких дій:

- завершений пошук приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій;
- придбання, найм, оренда чи набуття будь-яким іншим способом приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій;
- відкриття закладу для здійснення дій розпусного характеру під вигля-

дом офісу, масажного кабінету, лазні, нічного клубу, бару тощо;

– облаштування приміщення чи іншого місця для вчинення розпусних дій (ремонт, меблювання, забезпечення відеоспостереженням тощо);

– підбір персоналу для роботи в приміщенні чи іншому місці для вчинення розпусних дій; забезпечення засобами зв'язку;

– забезпечення його функціонування транспортом [9, с. 855].

Дослідження кримінальних проваджень дало змогу дійти висновку, що серед основних способів вчинення злочинним угрупованням досліджуваного кримінального правопорушення необхідно виділити такі:

– утворення місця для надання інтимних послуг – 23 %;

– утримання місця для розпусти і звідництва – 86 %.

– координація діяльністю із надання інтимних послуг та звідництва – 34 %;

– схилення осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода) – 49 %;

– створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків – 46 %;

– знайомство і організація зустрічей для надання інтимних послуг – 37 %.

В той же час слід зазначити, що під утриманням місць розпусти, наприклад, Ю.В. Баулін розуміє такі дії:

– пошук клієнтів;

– оплата оренди приміщень, транспортних витрат;

– підтримання об'єкта в стані придатності для використання як місця розпусти (оплата комунальних послуг, охорона, прибирання) [9, с. 855].

Зі свого боку, І.С. Аліхаджиева до зазначеного діяння зараховує надання послуг фахівців (косметолога, перукаря тощо) для забезпечення власної зовнішньої привабливості осіб, які надають послуги сексуального характеру в зазначених вище місцях [1, с. 123].

Спосіб приховування злочину також потребує відповідної уваги. Так, Б.Б. Рибников визначає його як діяльність особи, спрямовану на утаювання відомих їй фактів та обставин скоєного злочину [14, с. 67]. Він, як акцентував М.В. Салтевський, «...має місце у тих випадках, коли: а) дії щодо приховування умисного злочину здійснюються після повної реалізації злочинного задуму і не є заздалегідь передбаченим продовженням дій з приховування, виконаних у період вчинення злочину; б) дії щодо приховування умисно вчинених імпульсивних чи вербальних злочинів (образа, наклеп), приховування яких у період вчинення неможливе і здійснюється пізніше; в) при приховуванні злочинів, учинених з необережності» [15, с. 426].

З огляду на проведене нами дослідження, утаювання інформації не є єдиним способом і тому наведене формулювання не можна визнати вичерпним. У свою чергу, Г.М. Мудьюгін називає спосіб приховування комплексом дій злочинця, які той виконує з метою ухилення від відповідальності за вчинене [3, с. 31]. На нашу думку, найбільш правильним і повним є визначення,

запропоноване Р.С. Белкіним, який спосіб приховування визначає як злочинну діяльність (елемент злочинної діяльності), спрямовану на перешкоджання розслідуванню шляхом утаювання, знищення, маскуванія і фальсифікації слідів злочину і злочинця [2, с. 364].

Нами були виділені такі способи приховування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень:

– маскуванія цільового призначення приміщення чи іншого місця для розпусти – 94 %;

– давання неправдивих свідчень у разі викриття, у тому числі висунення алібі – 78 %;

– вплив на сумлінних учасників процесу – 42 %;

– надання інтимних послуг лише «постійним» клієнтам – 27 %;

– використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління – 7 %.

Висновок. Констатуючи наведене, можемо дійти таких висновків: найбільш типовими способами вчинення злочинними угрупованнями створення або утримання місць розпусти і звідництва будуть такі: утворення місця для надання інтимних послуг; створення умов для ефективного функціонування місця для розпусти з метою отримання значних прибутків; схилення осіб до надання інтимних послуг (шантаж, компрометація, використання службової залежності, грошова винагорода); координація діяльністю із надання інтимних послуг та звідництвом; знайомство і організація зустрічей для надання інтимних послуг; утримання місця для розпусти і звідництва. Способи підготовки та приховування є важливими складовими способу вчинення цього кримінального правопорушення. Адже, зважаючи на його латентність, їх дослідження дає нові можливості для розслідування.

Бібліографічні посилання

1. Алихаджиева И. С. О совершенствовании практики применения составов преступлений о проституции / И. С. Алихаджиева // Современное право. – 2009. – № 5. – С. 122-126.

2. Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3-х т. – Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – 364 с.

3. Васильев А. Н. Планирование расследования преступлений / А. Н. Васильев, Г. М. Мудьюгин. – М. : Госюриздат, 1957. – 199 с.

4. Гаврилин Ю. В. Расследование преступлений против личности и собственности : учебное пособие / Ю. В. Гаврилин. – М. : Ось-89, 2006. – 384 с.

5. Завьялов С. М. Новые элементы и характеристики способа совершения преступлений / С. М. Завьялов // Матеріали конференції «Актуальні проблеми криміналістики». – Донецьк, 2001. – С. 151-153.

6. Зуйков Г. Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук / Г. Г. Зуйков. – М., 1970. – 41 с.

7. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : текст лекции / А. Н. Колесниченко. – Харьков : Харьк. юрид. ин-т, 1976.

8. Колмаков В. П. Значение для расследования точного установления способов совершения и сокрытия преступлений против жизни / В. П. Колмаков // Тр. Харьк. гос. мед. ин-та. – 1956. – № 5. – С. 193-201.

9. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [вид. 4-те, доповн.]. – Х. : Одиссей, 2008. – 1208 с.

10. Мусієнко О. Л. Спосіб шахрайства як структурний елемент криміналістичної характеристики / О. Л. Мусієнко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – № 4, т. 2. – С. 151-153.

11. Небитов А. А. Кримінальна відповідальність за створення або утримання місць розпусти і звідництво: актуальні проблеми теорії та практики / А. А. Небитов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2014. – № 1 (32). – С. 95-98.

12. Овечкин В. А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками : учеб. пособие / В. А. Овечкин. – Х. : Юрид. ин-т, 1979.

13. Резва А. П. Криминалистическая методика расследования отдельных видов преступлений : учеб. пособие, в 2 ч. / А. П. Резван, М. В. Субботина. – М. : НМЦ ГУК МВД России, 2002. – 232 с.

14. Рыбников Б. Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Б. Б. Рыбников // Криминалистический сборник. – Рига, 1972. – С. 67.

15. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.

16. Справа № 524/806/14, Архів Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області, 2014 р.

17. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями : монографія / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. – 401 с.

Сироух И.В. Криминалистический анализ способов создания или содержания организованными группами мест разврата и сводничества. Рассмотрены некоторые аспекты расследования создания или содержания мест разврата и сводничества, совершенных организованными группами. Акцентируется внимание на роли и месте способа совершения в раскрытии исследуемого преступления.

Ключевые слова: *расследование, сводничество, организационно-тактические обеспечение, следственное (розыскное) действие, способ совершения.*

Siroukh I.V. Forensic analysis of ways of establishing and running brothels by organized groups. The article deals with some aspects of the investigation of criminal offenses on the facts creating or running brothels and procuring for fornication. The methods of committing a crime of the producing for identification at the investigation of this crime are examined.

Keywords: *creating or running brothels, tactical supply, the method of committing a crime, investigating acts.*

Надійшла до редакції 27.12.2016